

Dr Marian Kotarski

Krajoznawstwo w turystyce kolarskiej

Rok Turystyki Rowerowej 2012 jest dobrą okazją do zastanowienia się, czy i na ile turyści uprawiający kolarstwo są krajoznawcami. Czy cykliści decydują się na krajoznawcze wykorzystywanie swego pojazdu, czy wybierają przejażdżkę dla samej jazdy jednośladem?

Od 60 lat pod egidą Komisji Turystyki Kolarskiej ZG PTTK organizowane są ogólnopolskie zloty, mające charakter szkoleniowy i krajoznawczy.

Centralne zloty turystów kolarzy - CZTK, odbywające się w drugiej dekadzie sierpnia, ściągają na metę kilkuset uczestników. Trwający tydzień zlot umożliwia rowerzystom dokładne poznanie okolic obozowiska. W ramach wpisowego uczestnik otrzymuje nie tylko pamiątkową odznakę, ale przede wszystkim materiały informacyjne [mapa, folder, krajoznawczy opis proponowanych do przejechania tras wycieczkowych], zaś na zakończenie imprezy może sprawdzić swe wiadomości w konkursie bądź quizie krajoznawczym.

Ogólnopolski zlot przodowników turystyki kolarskiej, organizowany w tygodniu z Bożym Ciałem, jest wielodniową imprezą szkoleniową. Rowerzyści, wyposażeni w mapy i krajoznawcze opisy tras, każdego dnia odbywają kilkudziesięciokilometrowe wycieczki zwiedzając wskazane przez organizatorów zlotu obiekty krajoznawcze i spełniając wymogi dla zdobycia regionalnej odznaki krajoznawczej.

Obydwie doroczne, prestiżowe imprezy organizowane są w atrakcyjnych regionach kraju. Przykładowo możemy wspomnieć, że w 2002 r. uczestnicy zlotów p.t.kol. poznawali Staropolski Okręg Przemysłowy, w 2003 Ziemię Gliwicką, rok później Sulęcín, w 2005 rejon Szamotuł, w 2006 Ziemię Cieszyńską, 2007 – Ziemię Siedlecką, potem były Kaszuby i następnie północne rubieże woj. zachodniopomorskiego (Niechorze), w 2010 jurajskie okolice Myszkowa, potem Nowosądecką i ostatnio, w 2012 r. Wzniesienia Łódzkie.

Uczestnicy CZTK w minionej dekadzie zwiedzali Suwalszczyznę, Bieszczady, w latach 2004 i 2006 Krajnę, 2005 Ziemię Elbląską, 2007 – okolice Sulejowa, w 2008 rejon śląskich Kalet, 2009 Żary i okolicę, 2010 Ziemię Prudnicką, a w 2011 Ziemię Staszowską.

Zarząd Główny PTTK na wniosek Komisji Turystyki Kolarskiej ustanowił kilka odznak turystycznych ściśle powiązanych postanowieniami zawartymi w regulaminach z krajoznawstwem. Nawet podstawowa odznaka, tj. Kolarska Odznaka Turystyczna, daje możliwość uzyskiwania premii „za zwiedzanie”, nadto – przy stopniach dużych – wręcz wymaga poznania skwantyfikowanej ilości parków narodowych i obiektów krajoznawczych [są nimi zabytki architektury określane niegdyś mianem „zerówek”, a także pomniki historii i obiekty światowego dziedzictwa kultury wpisane na listę UNESCO].

Stricte krajoznawczą odznaką kolarską jest rajd „Szlakami zamków w Polsce”. Zdobývający ją rowerzysta dla spełnienia wymogów regulaminowych musi przemierzyć drogi

prawie całej Polski, a przy okazji zwiedzić 300 obiektów architektury obronnej (spośród ponad pięciuset obiektów wymienionych w załączniku do regulaminu odznaki). Kolarska Odznaka Pielgrzymia zachęca cyklistów do poznawania świątyń; na trasach wędrówek znajdują się kościoły, cerkwie, klasztory. Do zwiedzenia najcenniejszych obiektów kościelnych obowiązuje lista „sakralnych obiektów obowiązkowych” będąca załącznikiem do regulaminu odznaki.

Odznaka permanentnego rajdu kolarskiego Szlakiem Wielkiej Wojny 1409-1411 prowadzi historycznym szlakiem wojsk króla Władysława Jagiełły, od Czerwińska nad Wisłą przez pola Grunwaldu aż do Malborka i następnie do Golubia Dobrzynia. Turysta odbywając wędrówkę poznaje przy okazji liczne zabytki, miejsce wiktoryi grunwaldzkiej, muzea, skanseny. Podobnie krajoznawcze funkcje spełniają odznaki rajdów kolarskich dookoła Polski w wersji małej i dużej.

Rowerzyści spod znaku PTTK w okresie 50-lecia (od ustanowienia w 1962 r. do końca 2011 r.) zdobyli 874 Kolarskie Odznaki Turystyczne w stopniu dużym złotym, z pewnością dwakroć więcej KOT dużych srebrnych¹, 95 odznak rajdu Szlakami zamków w Polsce w stopniu złotym oraz 285 w stopniu srebrnym, 1013 odznak dużego i małego rajdu kolarskiego dookoła Polski.

Tabela 1

Wybrane odznaki turystyki kolarskiej PTTK zweryfikowane przez centralny referat weryfikacyjny KTKol. ZG PTTK do 31 XII 2011 r.

Odnaka	Rok przyznania pierwszej odznaki	Zdobyto odznak
KOT – stopień duży złoty	1962	874
Szlakami zamków w Polsce – złota	1985	95
Rajd kolarski dookoła Polski – mały	1973	548
Rajd kolarski dookoła Polski – duży	1971	465
Szlakiem wielkiej wojny 1409-1411	1993	341

Źródło: Księga weryfikacyjna KTKol. ZG PTTK

Wprowadzona w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. ogólnopolska odznaka kolarska Wiśłana Trasa Rowerowa wręcz zmusza turystę do zwiedzenia, poznania bądź obejrzenia 60 najciekawszych miejscowości ulokowanych wzdłuż królowej polskich rzek. 60 miejsc dla upamiętnienia 60-lecia KTKol. ZG PTTK. Odznaka wzbudza duże zainteresowanie wśród rowerzystów, z których wielu już przystąpiło do jej zdobywania.

Ogniwa terenowe PTTK ustanawiają regionalne odznaki kolarskie mocno związane z krajoznawstwem, np. „rajd dookoła ziemi łódzkiej”, „rajd kolarski dookoła woj. śląskiego”, „dookoła Opolszczyzny”, „rajd kolarski dookoła woj. zachodniopomorskiego” i wiele innych. Udział w tych imprezach, aczkolwiek pozornie może się zdawać iż polega li tylko na pokona-

¹ odznakę w latach 1962-1977 weryfikował referat centralny (przyznano 133 odznaki), potem uprawnienia sędowano na ogniwa rangi wojewódzkiej

niu kilkuset kilometrów i uzyskaniu potwierdzeń w miejscowościach kontrolnych, jest zarazem poznawaniem własnego kraju. Wszak nie sposób pedałowac przez kilkanaście lub kilkadziesiąt dni i nie wstąpić do skansenu, nie obejrzeć rezerwatu lub zamku na trasie, nie wspiąć się na taras widokowy latarni morskiej lub nie zejść do Sztolni Czarnego Pstrąga. Rowerzysta w czasie wyprawy zdobywa nie tylko KOT bądź KOP, ale też spełnia wymogi do uzyskania odznaki Szlakiem Aleksandra Janowskiego lub – niegdyś – odznaki Powrotu Ziemi Zachodnich i Północnych do Macierzy.

Jednoznaczne wyliczenie, ile i jakich odznak zdobyli rowerzyści, nie jest możliwe. Nie prowadzono w tej mierze żadnych badań naukowych, nie ma też gwarancji, że zachowane dokumenty weryfikacyjne i statystyczne są kompletne. Dla wykazania krajoznawczych zainteresowań rowerzystów posłużymy się kronikami i książkami pracy Osiedlowego Klubu Turystycznego PTTK „M-2” przy Myszkowskiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Myszkowie. Członkowie klubu w latach 1978-2011 – jak wykazuje Tabela nr 3 - zdobyli 2581 odznak turystycznych i krajoznawczych, z tego 1581 odznak krajoznawczych ogólnopolskich i regionalnych. Klub ma charakter wielodyscyplinowy, ale dominują wędrówki rowerowe. Nic dziwnego, że odznaki kolarskie stanowią ¼ ilości zweryfikowanych „blach” turystycznych. Odznaki krajoznawcze, tak regionalne, jak i ogólnopolskie, łącznie stanowią 61,26 % ogólnej ilości zdobytych trofeów.

Tabela 2

Odznaki zdobyte przez członków Klubu Osiedlowego PTTK „M-2” w Myszkowie w latach 1978 - 2011 r. wg rodzaju

Odznaka	Zdobyto odznak	%%
Ogólnopolskie odznaki krajoznawcze	418	16,20
Regionalne odznaki krajoznawcze	1163	45,06
Przyrodnicze	178	6,90
Kolarskie	647	25,06
Turystyki kwalifikowanej (bez KOT)	66	2,56
Okolicznościowe, jubileuszowe	109	4,22
R a z e m	2581	100,00

Źródło: Książki pracy klubu PTTK „M-2” za lata 1978-2011

Doświadczenie wskazuje, że zdecydowana większość klubów i sekcji kolarskich PTTK nie tylko organizuje życie turystyczne swym członkom, ale też zachęca ich do zdobywania odznak, zarówno kolarskich, jak i krajoznawczych. Działacze w klubach sukcesywnie zdobywają uprawnienia przewodników turystyki kolarskiej i zasiadając w komisjach turystyki kolarskiej wszystkich szczebli prowadzą referaty weryfikacyjne KOT i innych odznak.

Tak więc rower, pojazd nad wyraz ekologiczny [dystansuje go pod względem jedynie wierzchołek dosiadany przez turystę konnego], służy promowaniu krajoznawstwa, ułatwia

poznawanie ojczyzny, umila aktywną rekreację. Z rowerowego siodła nie tylko dalej widać, ale widać też więcej, nic więc dziwnego, że rowerzysta to z reguły krajoznawca.

Tabela 3

Odznaki wg rodzaju zdobyte przez członków Klubu PTTK „M-2” w latach 1978-2011

Odznaki wg kategorii / lata	1978-82	83-87	88-92	93-97	98-02	03-07	08-11	Razem
kolarskie								
KOT	52	60	36	51	80	89	64	432
Szlakami zamków w Polsce	-	6	11	2	10	5	10	44
Rajd kolarski dookoła Polski (m+d)	1	4	8	1	3	-	2	19
Szlakiem Wlk. Wojny 1409-1411	-	-	16	-	2	-	3	21
KOP	-	-	-	-	2	-	19	21
Rajd kolarski dook. woj. Ktw/Śląsk	-	-	7	-	4	-	2	13
Rajd kolarski dook. woj. bielskiego	-	2	6	-	2	-	-	10
Rajd kolarski dook. woj. łódzkiego	-	-	-	-	-	2	-	2
Bieszczadzka Odznaka Kolarska	-	-	-	-	-	7	-	7
Zawsze w niedzielę na wyc. rower.	13	27	3	-	-	-	-	43
Turystyczna Odznaka Kolarska AIT	-	11	4	4	-	1	-	20
Zielone szlaki Greenways	-	-	-	-	-	8	-	8
Mama, tata, rower i ja	-	-	-	-	-	-	5	5
Szlakiem czarownic	-	-	-	-	-	-	2	2
R a z e m kolarskie	66	110	91	58	103	112	107	647
Krajoznawcze ogólnopolskie								
MOK	28	18	10	15	9	12	9	101
O. Krajozn. PTTK/O.Kraj.Polski	8	7	2	-	34	22	28	101
Szlakami zabytków UNESCO	-	-	-	-	-	-	49	49
OFK	3	1	-	-	1	-	5	10
Inne krajoznawcze ogólnopolskie	11	-	17	-	19	40	70	157
R a z e m krajozn ogólnopolsk	50	26	29	15	63	74	161	418
Krajoznawcze regionalne								
Miłośnik Ziemi Myszkowskiej	-	-	-	-	27	33	24	84
Znam Zawiercie i okolice	-	-	-	11	34	18	29	92
Miłośnik Jury	19	42	18	36	63	42	34	254
Tur. Ziemi Tarnogórs./Kraj-Tur ZT	6	17	6	6	13	5	26	79
O. Krajozn. Woj. ktw. / śląskiego	-	9	-	-	21	16	30	76
Szlakami 1000-lecia z. kieleckiej	-	10	2	-	8	-	15	35
Inne krajoznawcze regionalne	24	40	104	36	116	74	144	543
R a z e m krajozn regionalne	49	118	130	89	282	193	302	1163
Krajoznawcze przyrodnicze								
Turysta Przyrodnik	-	-	-	-	32	20	56	108
Inne odznaki przyrodnicze	-	25	12	-	-	19	14	70
R a z e m krajozn przyrodn	-	25	12	-	32	39	70	178
Turyst kwalifikow. [bez KOT]								
MOT/OTM	5	-	-	-	-	2	7	7
GOT	2	5	3	1	1	1	1	14
OTP	5	2	-	1	-	1	1	10
ŻOT	1	-	-	-	-	-	-	1
TOKajakowa	-	-	-	-	-	-	1	1
Turysta Senior	-	-	-	-	-	5	6	11
Inne odznaki tur kwalifikowanej	3	1	13	-	1	-	4	22
R a z e m tur kwal (bez KOT)	16	8	16	2	2	9	13	66
Okolicznościowe, jubileuszowe								
Odznaka 50-lecia PTTK	-	-	-	-	27	-	-	27
Odznaka 60-lecia PTTK	-	-	-	-	-	-	26	26
Inne odzn jubileuszowe i okoliczn	-	45	-	-	-	8	3	56
R a z e m jubileusz i okoliczn.	-	45	-	-	27	8	29	109
R a z e m	181	332	278	164	509	435	682	2581

Źródło: Książki pracy Klubu PTTK „M-2” za lata 1978-2011; obliczenia własne